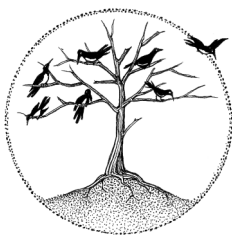

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΣΤΡΙΤΗ
ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ὁ θάνατος τοῦ ἀστρίτη	11
Τὸ ἄλογο	19
Ὁ Τάσης Βασκαντήρας	27
Terra Australis Incognita	39
Ἡ μισάντρα	51
Ἡ δωρεὰ	63
«Ἄσε με νὰ τὸν πάρω, μάνα»	79
Ἡ Ροϊδούλα	87
Ἐνα σπίτι, μιὰ ἱστορία	103
Ἡ μάνα δὲν ἤξερε γράμματα	121
ΓΛΩΣΣΑΡΙ	135

Τὸ ἄλογο

Ο ΤΑΝ ΣΗΚΩΘΗΚΕ δὲν εἶχε χαράξει ἀκόμα. Εἶχε ν' ἄλέσει τὰ γεννήματα κάτι Κουμαναίων — τὰ φέραν τὰ παιδιὰ τους ἀποβραδὶς. Ἐκεῖνα τὰ χρόνια δὲν ὑπῆρχε μύλος στοῦ Κούμανη, κι ἔρχονταν παρέες παρέες τὰ παιδιὰ μὲ τὰ γεννήματα ν' ἄλέσουν στὴ Νεμούτα. Ἔψησε καφέ στὴ θράκα, τὸν ἤπιε, ἔβαλε τὴ μαύρη κάπα του καὶ βγήκε στὸ μπαλκόνι. Γυαλὶ τὸ ρημάδι, τὸ χιόνι τύλιξε ὅλο τὸν τόπο. Ἀπὸ τὸ '49 εἶχε νὰ κάνει τέτοιο κρύο. Κοντοστάθηκε, πιάστηκε ἀπὸ τὴν κουπαστὴ καὶ κατέβηκε τὴ σκάλα μὲ προσοχή. Μ' ἓνα παλούκι, ποὺ πῆρε ἀπὸ τὴ στοίβα μὲ τὰ ξύλα, χτύπησε τὴν πόρτα τοῦ κατωγιοῦ. Ντάκ, ντάκ, ντάκ. Ὕστερα εἶπε:

— Σηκωθεῖτε, ρὲ Κουμαναῖοι... Ἄιντε κι ἔριξε ἓνα μέτρο χιόνι...

Ἔσυρε τὴ λεσιὰ καὶ κίνησε γιὰ τὸ μύλο. Στὸ δρόμο ψυχῆ. Περπατοῦσε μὲ δυσκολία, τὸ χιόνι ὡς τὸ γόνατο, ἢ ἀνάσα πάγωνε. Μιὰ χαψιά δρόμος ἦτανε μὲχρι τὸ μύλο, κι ἔκανε δυὸ φορές περισσότερο νὰ φτάσει.

Στὸ φράχτη τοῦ Νώντα γλίστρησε. Κρατήθηκε, δὲν ἔπεσε. Στάθηκε στὴν πλαϊνὴ πόρτα, ἔβγαλε τὸ βαρὺ, σιδερένιο

κλειδί κι άνοιξε. Δυσκολεύτηκε νά βάλει μπροστά τή μηχανή τοῦ μύλου, εἶχανε παγώσει τὰ μπέκ. Μετά, ἔπιασε νά ρίξει τὰ στάρια στήν καταπακτὴ κι ἄρχισε ν' ἀλέθει. Ξεκλείδωσε καὶ τὴν μπροστινὴ πόρτα, ἀλλὰ τὴν ἄφησε κλειστή — θὰ πάθαινε πνευμονία ἂν τὴν ἄνοιγε. Ἄναψε τὸ μαγκάλι, συγύρισε ἓνα γύρο κι ἔκατσε στὴ γωνιά. Τὰ λιθάρια βροντοῦσαν σὰν ἔρχονταν γύρω μὲ ταχύτητα, κι ἡ μηχανὴ ἔσπαζε τὴ γαλήνη τοῦ πρωينوῦ. Ἡ γλυκιὰ μυρουδιὰ τοῦ ἀλεσμένου σταριοῦ ἔμπαινε ἀπὸ τὰ ρουθούνια του καὶ κατακάθιζε στήν ψυχὴ του. Ἔβγαλε ἀπ' τὴν τσέπη τοῦ παντελονιοῦ του τὸ χρυσὸ ρολοὶ ποῦ τοῦ ἔχει στείλει ἀπὸ τὸ Κλίβελαντ ὁ μαυρο-Νιόνιος, ὁ ἀδερφός του, καὶ κοίταξε τὴν ὥρα. Ὅχτῶ παρὰ δέκα. Πῆρε ταμπάκο ἀπὸ τὴ σακούλα κι ἔστριψε τσιγάρο. Ἀπέξω ἀκούγονταν οἱ φωνές τῶν παιδιῶν ποῦ, πρὶν πᾶνε σχολεῖο, ἔπαιζαν χιονοπόλεμο.

Σὲ λίγο ἤρθαν κι οἱ Κουμαναῖοι, καμιὰ δεκαριά ἀγόρια καὶ κορίτσια.

— Νά, φτιάχτε καφὲ στὴ θράκα, τοὺς εἶπε. Μοναχὰ μὴ σωθεῖ ἡ ζάχαρη, ποῦ νά φέρει ἀπ' τὸν Πύργο ὁ Μπάμπης μὲ τέτοιο καιρό...

— Ἐντάξει, μπάρμπα, ἀπάντησε ἡ Γιαννούλα τοῦ Σαντάρμη, θὰ κάνω ἐγὼ τοὺς καφέδες.

— Πάρε νερὸ ἀπ' τὴ βίκα, τῆς εἶπε ὁ μπαρμπα-Σταῦρος.

— Μὲ πονεῖ ὁ ἀκούτραφας, δὲν κοιμήθηκα καλά, πετάχτηκε ὁ Δημητράκης ὁ Μπελόκας.

— Τί νά σοῦ κάνω, ἀπάνου στὴ σάλα κοιμηθήκανε οἱ τσοῦπες...

Ὁ μπαρμπα-Σταῦρος κατέβαζε τὰ πρῶτα τσουβάλια

ζεστό άλεύρι και τά παιδιά τά ζύγιαζαν με τó καντάρι. Μετά, τά βάνανε στη γωνιά, χωριστά τού καθενός. Ποϋ και ποϋ έκανε και παρατηρήσεις:

— Σπήλιο, μήν και φορτώσεις τó τσουβάλι ανάγερτα και σπείρεις τ' άλεύρι στην Κάπελη...

Γελάγανε όλα, άγόρια κορίτσια.

— Μπάρμπα, ó Μπουτσαής έφαγε άνταφλα έψες κι οϋλη νύχτα εΐχε άνακαψίλα ó μαϋρος.

— Ρε ρουφιάνε, οϋλα θα τά μαρτυρήσεις;

— Άμέ, μπάρμπα, συνέχιζαν τ' άλλα, κι οϋλο έκλανε από κα τήν άντρομίδα.

— Τ' άκουγα τά σκαουμπάρντα που πέφταν στο κατώι, έλεγε ó μπαρμπα-Σταϋρος και ξεκαρδιζότανε όλη ή παρέα.

Τά γέλια τά 'σβηνε ó θόρυβος άπ' τά λιθάρια τού μύλου που γύριζαν κι άλέθανε τó στάρι. Κατά τις δέκα, ή θεια-Καλομοίρα έφερε ζεστή μπομπότα, αυγά, έλιές και λίγες τσιγαρίδες.

— Πά, πά, πά, τού διαόλ' τó κρύο... Ποϋ θα πάτε, παιδάκια μου, πίσω στοϋ Κούμανη με τέτοιο χιόνι, εΐπε άπλώνοντας τις πετσέτες πάνω στα κασόνια για ν' άκουμπήσει τά τσίγκινα πιάτα.

— Βάλε και τσίπουρα, γριά, να ζεσταθοϋμε. Θα φύγουν τά παιδιά, τί να κάνουν έδω με μένα; Έγώ έδιωξα τά δικά μου, εΐπε ó μπαρμπα-Σταϋρος.

— Θα μεθύσουνε, ρε, κι άντι να πάνε πα τήν Κάπελη θα πέσουν κατά τήν Ντοάνα. Φάτε, ρε διακονιάρικα, να καρδαμώστε. Άιντε να 'χετε πινογά, πώς θ' άνεβεΐτε τó βουνοδ'ισαμε πάνου;

Ἐκεῖνα σὰν τὸ μελίτσι πέσανε πάνω στὰ καλούδια. Μὲ γέλια καὶ μὲ τραγούδια ἀλέθανε, καὶ κατὰ τὶς ἐντεκάμισι τελειώσανε.

— Ἄιντε, παιδιά, σαμαρῶστε τ' ἄλογα νὰ φορτώσουμε, μᾶς πῆρε τὸ γιόμα.

Ἄμα γινότανε τὸ ζύγιασμα τοῦ καθενός, ὁ μπαρμπα-Σταῦρος ρώταγε:

- Νὰ κρατήσω τὸ δικαίωμα ἢ νὰ τὸ γράψω στὸ τεφτέρι;
- Κράτα το, μπάρμπα, τοῦ ἔλεγε ὁ ἕνας.
- Γράφ' το, μπάρμπα, ἔλεγε ὁ ἄλλος.

Μετά, τ' ἀγόρια βγήκανε στὸ χιόνι, πῆγαν νὰ φέρουν τὰ ζῶα. Τὰ ἔχανε λίγο πιὸ πέρα, στὸ κατώι τοῦ πατρικοῦ τοῦ μπαρμπα-Σταύρου. Μπαίνανε ἀπὸ τὴν πορτοπούλα πού βρισκότανε στοὺς κήπους, πίσω ἀπὸ τὸ σπίτι.

Δὲν πέρασαν πέντε λεπτά καὶ τὰ παιδιὰ γύρισαν πίσω ἔντρομα.

— Μπάρμπα, φώναζαν, τρέχα, ψόφησε ἕνα ἄλογο ὄξω ἀπ' τὸ κατώι...

Ὁ μπαρμπα-Σταῦρος πετάχτηκε ἀνήσυχος. Ἴσα πού πρόλαβε νὰ κατεβάσει τὸ διακόπτη τῆς μηχανῆς. Βγήκε στὸ χιόνι χωρὶς νὰ ρίξει ἀπάνω του τὴν κάπα. Περάσανε ἀπὸ τὸ φράχτη τοῦ Νώντα καὶ πήγανε ἴσια στὸ πατρικό του. Οἱ κῆποι κατάλευκοι, μέχρι τὸ ποτάμι.

Μπροστὰ στὸ κατώι τὸ χιόνι εἶχε γίνει βουνό. Ὁ μπαρμπα-Σταῦρος πλησίασε. Τί νὰ δεῖ; Ἕνα ἄλογο καταγῆς, σκεπασμένο ἀπὸ τὸ χιόνι, μὲ τὸ κεφάλι του ἀπλωμένο πάνω στὸ σκαλοπάτι τῆς πόρτας. Πλησίασε περισσότερο. Ἦταν ὁ Ψαρής, τ' ἄλογο πού ἔχε τάξει στὴν Ἁγία-Τριάδα ἢ γυναίκα του, ἢ θεια-Καλομοίρα, γιὰ νὰ μὴν τὸν ἐκτε-

λέσουνε τὸ '48. Ἦταν κρατούμενος τότε στὸ στάδιο τῆς Πάτρας.

Ὁ Ψάρῆς ἦταν τὸ ἄλογό του. Τὸ εἶχε ἀγοράσει ἀπὸ ἓνα φίλο του, γύφτο τσαμπάση ἀπὸ τὴν Μπαρμπάσαινα, τὸ '38. Τὸ εἶχε μεγαλώσει. Αὐτὸν γινώριζε μονάχα γι' ἀφεντικό του. Ὁ Διαρρήκτης τὸ ἀγόρασε τρία ἑκατομμύρια ὅταν βγῆκε στὸν πλειστηριασμό ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας. Πῆρε τὰ λεφτὰ ὁ παπὰς κι ἔδωσε τὸ ἄλογο. Μετὰ ποὺ ὅλα τελειώσανε, πῆγε ὁ Σταῦρος στὸ Διαρρήκτη καὶ ζήτησε νὰ τὸ ἀγοράσει πίσω. Χωρὶς νὰ τὸν κοιτάξει, ὁ Διαρρήκτης εἶπε:

— Οὔτε κουβέντα, δὲν τὸ πουλάω σὲ σένα. Ὁξω ἀπ' τὸ σπίτι μου!

Τὸ ἄλογο μύρισε τὸ πρῶν ἀφεντικό του κι ἄρχισε νὰ χλιμιντρίζει μέσα στὸ κατώι. Ὁ Διαρρήκτης πῆρε ἓνα παλούκι κι ἔκανε νὰ μπεῖ μέσα.

— Νὰ χαρεῖς, εἶπε ὁ Σταῦρος, μὴν τὸ βαρέσεις. Πούλησέ το μου ἂν δὲ σοῦ κάνει.

— Φύγε, ἔσκουξε ὁ ἄλλος, φύγε, θὰ σοῦ κάνω μήνυση...

Ἦφυγε. Κι ὁ Διαρρήκτης σάπισε τὸ ἄλογο στὸ ξύλο.

Πολλὲς φορές, ὅταν πέρναγε μπροστὰ ἀπὸ τὸ μύλο ἢ ἀπὸ τὸ πατρικὸ τοῦ Σταύρου, ὁ Ψάρῆς στύλωνε τὰ πόδια καὶ χλιμιντρίζει. Ὁ Διαρρήκτης τὸν χτυποῦσε ἀλύπητα γιὰ νὰ προχωρήσει. Κι ὁ Σταῦρος, μέσα στὸ μύλο, ἦταν σὰν νὰ πέθαινε κάθε φορὰ ποὺ ὁ παλιάνθρωπος βασάνιζε τὸ ἄτυχο ζῶο.

Μεμιᾶς κινήθηκε ὁ μπαρμπα-Σταῦρος. Ἄρχισε νὰ διώχνει τὸ χιόνι μὲ τὰ χέρια, βόηθαγαν καὶ τὰ παιδιὰ.

— Ἔε, κακὸ πό'παθα, φώναξε, πάει τὸ ζωντανό.

Καθὼς τὸ εἶχε ξεσκεπάσει, παγωμένο κρύσταλλο, ἀνα-

σήκωσε τὸ κεφάλι του πού ἀκουμποῦσε στὸ σκαλοπάτι. Μιὰ λίμνη αἷμα ἀπλωνόταν πάνω στὸ τσιμέντο.

Τὰ παιδιά τρέξαν στὸ καφενεῖο τοῦ Μπάμπη καὶ τὸ εἶπανε στὸν κόσμο. Βγῆκαν ὅλοι ἔξω καὶ πήγανε στὸ πατρικὸ τοῦ Σταύρου. Μαζεύτηκε κόσμος πολὺς. Γύρισε κι ἡ θεια-Καλομοίρα, πού τὴν εἰδοποίησε ἡ γρια-Δημοστένια. Μόλις εἶδε τὸν Ψαρή καταγῆς, ἔβγαλε μιὰ κραυγὴ καὶ λιποθύμησε· τὸ ἔχε μεγαλώσει μὲ τὸν ἄντρα της ἀπὸ μικρὸ πουλάρι. Ὁ Κουκοβαγγέλης εἶπε:

— Οὔλη νύχτα τὸ βάραγε τὸ μαῦρο, οὔλη νύχτα. Ἄνοιξα τὰ σκοῦρα, μὰ δὲν ἔβλεπα. Ἄκουγα μονάχα. Μετά, φαίνεται τ' ἄλογο ἔκοψε τὸ λουρι καὶ τοῦ ἴφυγε. Βγῆκα στὰ σκοτεινά, τὸν εἶδα μὲ τὸ ξύλο στὸ χέρι.

Ἡ γριά, στὸ πλάι, συνῆλθε κι ἔπιασε τὸ κλάμα. Σιγομουρμουρίζε τὰ βάσανά της πού τὴν ἔκαναν νὰ τάξει τ' ἄλογο στὴν ἐκκλησιά. Ἐκλαιγε τὴ μαύρη τύχη του, πού ἔπεσε σὲ κακὰ χέρια. Ξανάρχισε νὰ χιονίζει. Τὸ τραβήξαν καὶ τὸ βάλανε κάτω ἀπὸ τὴν κρεβάτα. Τὸ κοίταζαν ὅλοι λυπημένοι.

Ἡ ὥρα περνοῦσε, μὰ ὁ Διαρρήκτης δὲ φαινόταν. Βάρεσε ἡ καμπάνα γιὰ τ' ἀπογευματινὸ μάθημα, μαζεύτηκαν καὶ τὰ παιδιά πού πήγαιναν σχολεῖο. Κανεὶς δὲ μιλοῦσε, μιὰ μαύρη στεναχώρια. Κάποιοι εἶπε:

— Δὲν πᾶμε νὰ τὸν φωνάξουμε, μὴν ἔπαθε τίποτα;

Ὁ μπαρμπα-Σταῦρος ἀμίλητος, φαρμακωμένος. Γύρω του τὰ παιδιά ἀπὸ τοῦ Κούμανη.

— Ἄιντε, παιδάκι μου, φυγέτε, μὴ σᾶς πιάσει τὸ βράδυ, τοὺς εἶπε. Ἄιντε, τώρα πού ἄνοιξε πάλι λίγο ὁ καιρός.

Τὰ παιδιά ἄρχισαν νὰ φορτώνουν τ' ἄλογα. Χαιρέτησαν

τὸν μπαρμπα-Σταῦρο καὶ κίνησαν. Ὁ κόσμος εἶχε ἀραιώ-
σει. Ἐκείνη τὴν ὥρα φάνηκε ὁ Διαρρήκτης πάνω στὸ γαί-
δαρό του. Ἦταν τυλιγμένος μ' ἓνα ἀπλάδι κι ἀπὸ μπρο-
στὰ προεξείχε ἡ κἀννη τῆς καραμπίνας. Παραξενεύτηκαν.
Πενήντα μέτρα πιὸ πέρα ἦταν τὸ σπίτι του, μὲ τὸ γαϊδούρι
καβάλα θὰ ῥχόταν; Χωρὶς νὰ σταματήσει, γύρισε κι εἶπε
τοῦ μπαρμπα-Σταύρου:

– Δικό σου δὲν ἦτανε τὸ μπάσταρδο; Ἔ, πάρ' το τώρα
ἐσὺ νὰ τὸ πετάξεις στὴ λάκκα, τ' ἀκοῦς;

Γύρισε τὸ κεφάλι του ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά καὶ συνέχισε τὸ
δρόμο του. Ὅλοι ἔμειναν μαρμαρωμένοι. Κανεὶς δὲν ἔβγα-
λε λέξη. Μονάχα σὰν χάθηκε πέρα κατὰ τὰ Γυφτιάνικα, ὁ
Λάκης τοῦ Φουζιάνη εἶπε:

– Μπαρμπα-Σταῦρο, νὰ σὲ βοηθήσουμε.

– Ναί, παιδάκι μου, μὴν τὸ σύρετε τὸ δόλιο. Σηκωτὸ
νὰ τὸ πᾶτε, μοναχός μου δὲν μπορῶ.

Σηκώσανε τὸ ζωντανό, μεγάλο τὸ βάρος. Τὸ φέρανε πί-
σω ἀπὸ τὸ μύλο, χιόνι παντοῦ, τὸ πήγανε μὲ δυσκολία πα-
ρακάτω ἀπὸ τὸν ὄχτο.

– Ἐδῶ, τοὺς εἶπε, ἐδῶ σκάφτε νὰ τὸ χῶσουμε.

